

Uchwała z dnia 11 maja 1994 r.
II UZP 5/94

Przewodniczący SSN: Teresa Romer (autor uzasadnienia), Sędziowie SN: Krzysztof Kolasiński (sprawozdawca), Maria Tyszel,

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Witolda Bryndy, w sprawie z wniosku Czesława S. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w W. o wysokość renty inwalidzkiej, po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 11 maja 1994 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu postanowieniem z dnia 22 grudnia 1993 r. [...] do rozstrzygnięcia w trybie art. 391 k.p.c.

"Czy pracownikowi, który zgłosił wniosek o świadczenie emerytalno-rentowe po 15 listopada 1991 r. (po wejściu w życie ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw - Dz. U. Nr 104, poz. 450) można uwzględnić okres zatrudnienia w rozumieniu art. 11 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników z dnia 14 grudnia 1982 r. (Dz. U. Nr 40, poz. 267 z późn. zm.), wykonywanego przed 15 listopada 1991 r., za które pracodawca nie odprowadził składek na ubezpieczenie i uważać je jako okresy składkowe, w rozumieniu art. 2 ust. 2 pkt. 1 litera "a" w/w ustawy rewaloryzacyjnej z dnia 17 października 1991 r. ?"

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Pracownikowi, który zgłosił wniosek o świadczenie emerytalno-rentowe po 15 listopada 1991 r. (po wejściu w życie ustawy z 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw, Dz. U. Nr 104, poz. 450) można uwzględnić okresy zatrudnienia w rozumieniu art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), wykonywanego przed 15 listopada 1991 r., za które pracodawca nie odprowadził składek na ubezpieczenie.

U z a s a d n i e n i e

Przytoczone w sentencji zagadnienie prawne powstało na tle następującego stanu faktycznego. Wnioskodawca Czesław S. odwołał się od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w W. z 29 sierpnia 1992 roku, którą przyznano mu prawo do renty inwalidzkiej w wysokości określonej dla III grupy inwalidów, z pominięciem okresów zatrudnienia od 20 września 1963 r. do 24 października 1966 r., od 3 listopada 1968 r. do 31 grudnia 1971 r., od 22 grudnia 1973 r. do 31 grudnia 1973 r., od 1 października 1974 r. do 28 lutego 1975 r., od 1 marca 1976 r. do 31 grudnia 1976 r. i od 1 czerwca 1977 r. do 31 marca 1979 r. Organ rentowy okresów tych nie uwzględnił ponieważ nie zostały za nie opłacone składki na ubezpieczenie społeczne.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych przeprowadził

postępowanie dowodowe. Wyniki tego postępowania potwierdziły zatrudnienie wnioskodawcy w spornych okresach.

Wyrokiem z 21 lipca 1993 r. Sąd zmienił zaskarżoną decyzję i uwzględnił pracę wnioskodawcy w przytoczonych wyżej okresach. W uzasadnieniu wyroku Sąd podkreślił, iż brak jest podstaw do kwestionowania wiarygodności zaświadczeń o zatrudnieniu wnioskodawcy u Edwarda C. Świadectwa pracy wystawione przez pracodawcę są czytelne, podają stanowisko i okresy zatrudnienia wnioskodawcy. Wśród świadków, którzy potwierdzili przed sądem zatrudnienie Czesława S. znalazł się sam pracodawca - Edward C. Sąd podkreślił, że z zeznań tego świadka wynikało, iż świadomie odstępował on w pewnych okresach od ubezpieczenia wnioskodawcy. Zdaniem Sądu, nie uzasadnia to pominięcia tych okresów pracy w obliczeniu należnego wnioskodawcy świadczenia.

Sąd Apelacyjny- Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu rozpatrując rewizję pozwanego organu rentowego od tego wyroku, powziął poważne wątpliwości prawne, którym dał wyraz w przedstawionym zagadnieniu.

W uzasadnieniu Sąd Apelacyjny wyraził pogląd, że okresy zatrudnienia w rozumieniu art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), wykonywanego przed 15 listopada 1991 r. tj przed wejściem w życie ustawy z dnia 17 października 1991 roku o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), za które pracodawca nie opłacał składek należy uważać za okresy składkowe w pojęciu art. 2 ust. 2 pkt 1a tej ustawy.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Spór dotyczy zatrudnienia wnioskodawcy przed wejściem w życie ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji...

Ustawa ta wprowadziła, nowe, nieznane dotychczasowym przepisom o ubezpieczeniu społecznym pojęcie okresów składkowych i nieskładkowych. Pojęcie okresów składkowych definiuje ust. 1 art. 2 ustawy. Zgodnie z art. 2 ust. 2 ustawy za okresy składkowe uważa się również przypadające przed dniem wejścia w życie ustawy okresy za które była płacona składka na ubezpieczenie społeczne, albo za które nie było obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne. Do tych okresów wedle art. 2 ust. 2 pkt 1 lit. a należą okresy zatrudnienia po ukończeniu 15 lat życia na obszarze Państwa Polskiego - w wymiarze nie niższym niż połowa pełnego wymiaru czasu pracy - jeżeli w czasie tych okresów pracownik pobierał wynagrodzenie lub zasiłek z ubezpieczenia społecznego: chorobowy, macierzyński albo opiekuńczy.

Art. 45 ustawy z dnia 17 października 1991 roku, w ust. 1 stanowi, że przepisy ustaw i dekretu, wymienione w art. 1 (w tym ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników) stosuje się od dnia wejścia w życie ustawy o ile nie są z nią sprzeczne.

Wnioskodawca pobiera rentę inwalidzką na mocy przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin. Zgodnie z art. 11 ust. 1 tej ustawy okresami zatrudnienia, wymaganymi do uzyskania świadczeń określonych w ustawie, są, z zastrzeżeniem art. 12, okresy pozostawania w stosunku pracy, w czasie których pracownik pobierał wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia

społecznego chorobowy, macierzyński albo opiekuńczy. Art. 12 stanowi, że przy ustaleniu prawa do świadczeń określonych w ustawie nie uwzględnia się okresów zatrudnienia wykonywanego w wymiarze czasu pracy niższym niż połowa wymiaru obowiązującego pracownika w danym zawodzie.

Jest poza sporem, że wnioskodawca w kwestionowanych okresach pozostawał w stosunku pracy w pełnym wymiarze czasu pracy, a więc spełniał warunek o jakim mowa w art. 11 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym do zaliczenia tego zatrudnienia dla uzyskania prawa do świadczeń przewidzianych w ustawie i ich podwyższenia z tytułu stażu pracy.

Zarówno art. 11 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 roku, jak i poprzednio obowiązujące przepisy o zaopatrzeniu emerytalnym a także jednolite orzecznictwo sądowe, w tym byłego Trybunału Ubezpieczeń Społecznych, uzależniały nabycie prawa do świadczeń emerytalno-rentowych jedynie od udowodnienia wymaganego okresu zatrudnienia, a także okresów z nim równorzędnych lub zaliczalnych do niego. Do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 17 października 1991 roku o rewaloryzacji nabycie prawa do świadczeń z zaopatrzenia emerytalnego pracowników nie było więc uzależnione od opłacania składek na ubezpieczenie społeczne ale tylko od faktycznego wykonywania zatrudnienia co najmniej w połowie obowiązującego czasu pracy.

Opłacanie składek należało i należy do obowiązków pracodawcy. Na wykonanie czy też kontrolę wykonania tego obowiązku pracownik nie miał wpływu.

Uzależniając prawo do świadczeń emerytalno-rentowych od zatrudnienia przez określony czas a nie od opłacania składek, nasz system ubezpieczenia społecznego odpowiadał bardziej systemowi zabezpieczenia społecznego, bez ekwiwalentności świadczeń w stosunku do składek.

Ustawa z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent... wprowadziła pojęcie okresów składkowych i nieskładkowych i związała ściślej prawo do zaopatrzenia emerytalno-rentowego z opłacaniem składek na ubezpieczenie społeczne.

Art. 2 ust. 1 pkt 1 tej ustawy jako okresy składkowe wymienia okresy opłacania składek na ubezpieczenie społeczne w wysokości określonej w przepisach wykonawczych wydanych na podstawie przepisów o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych. Przepisy te zawarte zostały w ustawie z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. 1989 r., Nr 25, poz. 137 ze zm.). Trudno przepisy tej ustawy odnosić do zdarzeń zaistniałych przed wejściem jej w życie a ponadto art. 4 tej ustawy stanowi tylko o obowiązkowym ubezpieczeniu społecznym pracowników. Nie uzależnia powstania i trwania tego obowiązku od opłacenia składek.

Wnioskodawca złożył wniosek o rentę inwalidzką pod rządami ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji W dniu zgłoszenia wniosku obowiązywał i nadal zachowuje swoją moc art. 11 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników, który, jak wspomniano, warunkuje uzyskanie prawa do świadczeń określonych w ustawie, pozostawianiem w stosunku pracy bez względu na to, czy pracodawca opłacał w czasie stosunku pracy składki na ubezpieczenie społeczne.

Ścisła interpretacja art. 2 ust. 2 pkt 1 lit. a ustawy z dnia 17 października 1991 r. prowadziłaby do pozbawienia wnioskodawcy praw dobrze nabytych, zgodnie z obowiązującymi przepisami, które nie utraciły swojej mocy z dniem 15 listopada 1991

roku, z chwilą wejścia w życie ustawy o rewaloryzacji. Wnioskodawca nie ma możliwości "sanowania", zaistniałej sytuacji zgodnie z wymaganiami ustawy rewaloryzacyjnej, gdyż opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne należy do pracodawcy a sam pracodawca, gdyby zaistniała taka możliwość, nie mógłby już opłacić zaległych składek ze względu na przedawnienie. Dlatego też za okresy składkowe, przypadające przed wejściem w życie ustawy o rewaloryzacji, należy uważać także i takie okresy pozostawania w stosunku pracy, za które składka na ubezpieczenie nie została opłacona. Zawężające traktowanie tego pojęcia, prowadziłoby do sprzeczności z dotychczasowymi przepisami, które dawały w nabyciu prawa do świadczeń priorytet samemu zatrudnieniu.

Analogiczne stanowisko wyraził pełnomocnik Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak w sentencji.

=====